

NEMZETI NÉPEGÉSZSÉGÜGYI KÖZPONT

A Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) szervezett szúnyogirtással kapcsolatos tájékoztatása helyi önkormányzatok részére, a 18181-1/2020/JIF iktatószámú levél 2. melléklete

I. A szervezett csípőszúnyog-irtás módszerei

A szervezett szúnyogirtás Magyarországon jellemzően két módszerrel történik: kémiai vagy biológiai módon. A **kémiai szúnyogirtás** célja a már kikelt, „felnőtt” szúnyogok (imágók) elpusztítása a levegőbe juttatott finom ködpermettel. Az irtószer kijuttatása történhet légi járműről ún. ULV-eljárással vagy földi járműről ULV-, hidegköd- vagy melegködkepzéssel. Az irtószer hatóanyaga a rovarok idegrendszerét károsítja, a csípőszúnyogokon kívül más ízeltlábúakra és a vízi élővilágra nézve is ártalmas. Az irtószer hatását a kijuttatást követően azonnal kifejti, ugyanakkor a levegőből viszonylag hamar leülepszik a felületekre és főként a napfény hatására, viszonylag rövid idő alatt elbomlik a hatóanyaga. A kezelés után tehát kedvezőtlen körülmények esetén a szomszédos területekről a széllel sodródó szúnyogok, illetve a kezelt területen a vízgyülemekből idő közben kikelő szúnyogok újra ártalmat okozhatnak.

A **biológiai szúnyogirtás** során egy baktérium által termelt hatóanyagot juttatnak azokba a víztestekbe, ahol a szúnyoglárva fejlődnek. A kijuttatás történhet légi, földi, vízi járműről vagy kézzel. A módszer előnye, hogy a csípőszúnyogok lárvái az irtószerrel elpusztulnak, de más állatokra nézve a biológiai irtószer elhanyagolható kockázatot jelent. Az időben indított kezeléssel, megfelelő körülmények között a szúnyogok nagyszámú megjelenése bizonyos fokig megelőzhető. A módszer hátránya ugyanakkor, hogy több háttér munkát és tervezést igényel, mert a szúnyoglárva tenyészhelyeit fel kell deríteni (feltérképezni), számon kell tartani és az irtószerrel a megfelelő időszakban, esetenként ismételtel kell alkalmazni. Továbbá, adott település környezetében az összes tenyészhelyet szükséges kezelni, hogy ne árasztassák el a védendő területet a szúnyogok.

Magyarországon jelenleg túlnyomórészt kémiai úton történik a szúnyogirtás, de hosszú távon mindenképpen a biológia technológiai alkalmazását tartjuk kívánatosnak. A szemléletváltásban pedig az önkormányzatok, mint megrendelők, feladata kulcsfontosságú. Figyelembe kell venni, hogy a földrajzi adottságok miatt nem minden területen hagyatkozhatunk csupán a biológiai irtásra. Másodsorban, a biológiai irtás más jellegű felkészültséget és előkészületet igényel, mely egy még fel nem térképezett terület esetén különösen idő- és munkaigényes lehet. Emiatt, véleményünk szerint **az önkormányzatoknak a szúnyogirtás hosszú távú tervezésének részeként érdemes tájékozódniuk a kivitelezőktől a biológiai szúnyogirtás lehetőségeiről.**

II. A jelenleg felhasználható irtószer

A szúnyogirtó szerekről általánosságban elmondható, hogy az úgy nevezett biocid termékek körébe tartoznak, melyek forgalmazását és felhasználását, előzetesen kell engedélyeztetni, majd időszakosan

felülvizsgálni. A termékek engedélyezését és az engedélyek felülvizsgálatát Magyarország az Unió tagállamainak hatóságaival együttműködve végzi. Az NNK a mindenkor nemzeti szakmai irányelveket és magyarországi adottságokat szem előtt tartva végzi az irtószerek engedélyezését és előírja a környezet és a lakosság védelme érdekében szükséges óvintézkedéseket. A folyamat egyik következménye, hogy az indokolatlan vagy elfogadhatatlan kockázatot jelentő hatóanyagok és irtószerek kiszorultak. A korábban légi úton történő kémiai szúnyogirtásra használt szúnyogirtószerekkel szemben a felülvizsgálati program során környezetvédelmi aggályok merültek fel, ezért használatukat szükséges volt korlátozni.

Kivételként, csípőszúnyogok által terjesztett megbetegedések járványos előfordulásakor azonban a környezetre jelentett veszély háttérbe szorulhat az emberi egészség védelmének érdekében. Ezért az irtószerek engedélyezéskor biztosítjuk annak lehetőségét, hogy járványügyi helyzetben, eseti jelleggel a szükséges termékek felhasználhatók lehessenek. Ilyen azonban a környezettoxikológiai veszélyekre való tekintettel és a járványügyi indokoltság megállapításához szükséges ismeretek miatt kizárólag az engedélyező Nemzeti Népegészségügyi Központ kezdeményezésére, a területi népegészségügyi hatóság felügyelete mellett történhet.

Jelen állás szerint **az utolsó, kémiai légi szúnyogirtásra használható termék** (Aqua K-Othrine rovarirtó koncentrátum, biocid engedély száma: JÜ-11851-2/2013.) **hatályos nemzeti engedélye, visszavonásra került, így a jogszabály erejénél fogva 2020. május 25-ig hozható forgalomba és 2020. november 21-ig használható fel.** Elképzelhető azonban, hogy a szer már jelenleg is csak korlátozottan érhető el.

A légi kémiai szúnyogirtás kiváltására alkalmas lehet a földi kémiai szúnyogirtás. Erre a célra jelenleg a Phobi Fenox EC rovarirtó koncentrátum (biocid engedély száma: 4926-6/2020/JIF) **és a Deltasect Plus 1,2 ULV szúnyogirtó szer** (biocid engedély száma: 14734-5/2020/JIF) **használható fel.** Ugyanakkor hosszú távon arra is számítani lehet, hogy a hatóanyagok felülvizsgálatának előrehaladásával a toxikológiai veszélyeik miatt a még földi kijuttatással használható kémiai irtószerek további korlátozása is szükségessé válik.

Biológiai szúnyoglárva-irtásra a Vectobac 12AS szúnyoglárva-irtó szer (biocid engedély száma: HU-2016-MA-18-00165-0000) **és a Vectobac G szúnyoglárva-irtó granulátum** (HU-2015-MA-18-00144-0000) **használható fel légi és földi kijuttatással is.** Légi kijuttatás esetén, a lombozattal vagy növényzettel részben vagy sűrűn fedett szúnyogtenyészhelyek kezelésére inkább a granulátum típusú terméket ajánljuk. A levegőből permetezett folyékony formuláció egy részét a növényzet felfogja, a granulátum viszont jobban áthatol a lombozaton.

Léteznek még ún. fejlődésgátló (S-metoprén) hatóanyagú szúnyoglárva-irtó szerek, melyek mesterséges vízgyülemek kezelésére jól használhatók de környezettoxikológiai okokból természetes, élő vízbe nem kerülhetnek.

Az engedélyezett irtószerek naprakész listája és használati utasítása az Irtószerek Kereshető Adatbázisában (<http://www.oek.hu/ika/>) nyilvánosan hozzáférhető.

A szúnyogirtásra engedélyezett irtószereket csak a vonatkozó jogszabályokban meghatározott feltételeket teljesítő szakképzett személy használhatja fel!

A szúnyogirtószerek engedélyében foglalt előírások szerint a szúnyogirtás indokoltságát (ideális esetben a hatékonyságát is) a megfelelő módszerekkel fel kell mérni és rögzíteni kell.

III. A szervezett szúnyogirtásra vonatkozó szabályok és kötelezettségek

Az irtószerek forgalmazására, tárolására és felhasználására és a szúnyogirtásra vonatkozó előírásokat a következő jogszabályok határozzák meg:

- 16/2017. (VIII. 7.) EMMI rendelet az egészségügyi kártevőirtószerekkel, valamint gázosítószerrel végzett tevékenység szabályairól;
- 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről.

A szúnyogirtást végző szakemberek részére követendő részletes előírásokat tartalmaz még:

- az irtószerek engedélyezési lapja;
- az Országos Epidemiológiai Központ „Tájékoztató az engedélyezett irtószerekről és az egészségügyi kártevők elleni védekezés szakmai irányelveiről” című kiadványa. Legutóbbi, hatályos kiadása a huszonnyolcadik kiadás, 2013. (Röviden: OEK Tájékoztató);
- a „Johan Béla” Országos Epidemiológiai Központ 2. módszertani levele a szúnyogok elleni védekezésről, 2005.
(elérhető: <http://www.oek.hu/oek.web?nid=444&pid=2&to=16&lang=hun>);
- légi szúnyogirtás esetén az irtást engedélyező határozat.

A szúnyogirtásra vonatkozó jogszabályi és egyéb előírások betartását elsősorban a járási hivatalok népegészségügyi osztályai ellenőrzik, a kivitelezéssel kapcsolatban esetlegesen felmerülő panaszokkal az illetékes járási hivatalhoz fordulhatnak.

IV. A szervezett szúnyogirtás engedélyezése

Az egészségügyi hatósági és igazgatási tevékenységről szóló 1991. évi XI. törvény 4/A. § (1) bekezdése, és a fővárosi és megyei kormányhivatal, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatal népegészségügyi feladatai ellátásáról, továbbá az egészségügyi államigazgatási szerv kijelöléséről szóló 385/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) 8. § (1) bekezdés aa) pontja szerint **a légi úton történő szúnyogirtás 2020. január 1-től az NNK előzetes engedélyével végezhető.**

A földi úton történő szúnyogirtáshoz, ha nem érint védett természeti területet, nem szükséges külön engedélyt kérni, de a 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet 4. sz. melléklete szerint „a kezelést megelőző 24 órával a kezelés helye szerint illetékes járási hivatalnak be kell jelenteni”.

Továbbá, a 16/2017. (VIII. 7.) EMMI rendelet 16.§ (2) bekezdése szerint **„Védett természeti területeket érintő védekezés esetén az illetékes területi természetvédelmi hatóság előzetes természetvédelmi engedélyének beszerzése kötelező. Védett természeti területnek nem minősülő, Natura 2000 területet érintő védekezés esetén a tervezett tevékenységet a tevékenység megkezdését megelőzően 15 nappal be kell jelenteni az illetékes területi természetvédelmi hatóságnak.”**

V. A helyi önkormányzatok szúnyogirtással kapcsolatos feladatköre

Méhesek értesítése: A (VIII. 7.) EMMI rendelet 17.§ (1) bekezdése szerint **„a szabadban melegköd-képzéssel, hidegköd-képzéssel, ULV-eljárással vagy permetezéssel történő rovarirtás esetén, a méhek védelme érdekében, a rovarirtást legkésőbb a kezelés megkezdését megelőző munkanapon 9 óráig a kezelendő terület helye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzőjének kell írásban bejelenteni, aki a bejelentésre kötelezett rovarirtási tevékenységről elvégzi a szükséges értesítéseket. A bejelentésben közölni kell a kezelendő terület helyét és nagyságát, a rovarirtás kezdetének és befejezésének időpontját, az alkalmazásra kerülő irtószert, továbbá a kijuttatás módját.”**

A fenti utasítás bevezetésekor a növényvédelmi tevékenységről szóló jogszabályok úgy rendelkeztek, hogy amennyiben elkerülhetetlen egy méhek által látogatott területen a méhekre kifejezetten veszélyes vegyszerrel történő kezelés, akkor azt előző munkanap reggel 9:00-ig be kell jelenteni a helyileg illetékes jegyzőnek. A jegyző így ki tudta értesíteni a nála bejelentkezett méhészeket, akik a méheiket a kezelés és az azt követő időszak idejére bezárták a kaptárokba, esetleg elvándorolnak a területről. A növényvédőszerre vonatkozó bejelentési kötelezettség megszűnt, ugyanis a mögötte rejlő kockázatos technológiát mára már kivezették a mezőgazdasági gyakorlatból. A kémiai szúnyogirtókészerek azonban a méhekre nézve továbbra is veszélyesek, ezért a növényvédelmi jogszabályok változásától függetlenül indokoltnak tartjuk, hogy **a települési önkormányzat gondoskodik a méhészek értesítéséről.**

Lakosság értesítése: az OEK Tájékoztató 4.1.14.1. fejezet (4) bekezdése szerint a kezelés megkezdése előtt szükséges az érintett település lakosságát tájékoztatni. A lakosság tájékoztatása egy kockázatsökkentő intézkedés, mely egyrészt csökkenti a lakosság irtószernek való kitettségét, másrészt magyarázatot ad a sokak számára meglepő jelenségre (alacsonyan szálló repülőgép, sűrű ködöt eregető gépkocsi), végül pedig felhívja a figyelmet arra, hogy a lakosság maga is tehet a szúnyogmentes állapot érdekében. A szúnyogirtókészerek szükséges óvintézkedéseket egységes formában írtuk elő, ezzel tisztázzuk a szereplők feladatait és az értesítés adattartalmát. A lakosság tájékoztatására minden kémiai szúnyogirtószer esetén az alábbi szempontok vonatkoznak:

„A kezelést megelőzően az érintett terület lakosságát értesíteni kell. A lakosság értesítése a kezelést elrendelő, illetve a kezelt terület alapján illetékes települési önkormányzat feladata. Az irtószer kijuttatásáért felelős személy köteles tájékoztatni az illetékes települési önkormányzatot annak értesítési kötelezettségéről. Az értesítés történhet például nyomtatott, sugárzott vagy online kommunikáció útján, de törekedni kell arra, hogy a lakosság minél szélesebb körét elérje. Az értesítés tartalmazza az alábbi információkat:

- a kezelés pontos időpontját,
- a kezelésben érintett település, településrész megjelölését,
- az irtószer és a kijuttatástechnológia nevét
- a lakosság részére javasolt intézkedéseket, az alábbiak szerint: "A szabadban tárolt gyermekjátékokat, élelmiszereket, evőeszközöket, a szabadban szárított ruhákat, a kezelés napján javasolt összegyűjteni vagy letakarni. A kezelés idejére és az azt követő 1 órában javasolt az ablakokat, ajtókat zárva tartani és a külső levegőt bejuttató mesterséges szellőztető berendezéseket kikapcsolni. A kezelt területen termő zöldségeket, gyümölcsöket fogyasztás vagy feldolgozás előtt ajánlott megmosni. (földi szúnyogirtás esetén: A kezelést végző gépkocsi közvetlen közelében tartózkodni nem szabad.) A szabadban, fedetlenül tárolt vízgyűjtő edényekben, a különböző tárgyakban megülő esővízben akár egy hét alatt is kifejlődhetnek a szúnyoglárva. A szúnyogirtó kezelés kiegészítéseként ajánlott, hogy az ingatlantulajdonosok szüntessék meg, rendszeresen ürítsék vagy takarják le az épületek körüli kisebb, pangó vízgyülemeket."

Az irtószer kijuttatásáért felelős személy a kezelés megkezdése előtt köteles beszerezni az illetékes önkormányzat azon nyilatkozatát, miszerint a lakosság tájékoztatása a fent leírt módon megtörtént.

A szúnyogok elleni védekezésben a lakosság figyelmének felkeltését és együttműködését nélkülözhetetlennek tartjuk, ugyanis a településeken jelentkező ártalmat részben a ház körüli vízgyülemekben kifejlődő szúnyogok okozzák. A szúnyogok ártalmával és az ellenük való egyéni védekezés lehetőségeivel kapcsolatban egy kérdés-felelet típusú tájékoztató anyagot, valamint egy plakátot(felhívást) készítettünk, melyek nyilvánosan elérhetők és letölthetők a https://www.antsz.hu/felso_menu/temaink/jarvany/WN_lakossagi_tajekoztato linken keresztül. Bízva az önkormányzatok segítő együttműködésében, **javasoljuk, hogy a „szúnyogszezon” kezdetén a települések forgalmasabb helyein (pl. vasútállomás, iskola, orvosi rendelő stb.) a figyelem felhívó plakát egy-egy példánya kerüljön kihelyezésre.**